

Ważne wydarzenia historyczne w malarstwie polskim cz. 2

- [Ważne wydarzenia historyczne w malarstwie polskim cz. 2](#)

Ważne wydarzenia historyczne w malarstwie polskim cz. 2

Jan Matejko, „Bitwa pod Grunwaldem”, 1875-1878, Muzeum Narodowe w Warszawie, Polska, Wikiemdia, domena publiczna

Ważne daty

1862 – powstaje *Stańczyk* w wykonaniu Jana Matejki

1875-1878 – Matejko maluje *Bitwę pod Grunwaldem*

1879-1882 – namalowanie obrazu *Hołd pruski* przez Jana Matejkę

Scenariusz lekcji dla nauczyciela

Źródło: online skills.

I. Opanowanie zagadnień z zakresu języka i funkcji plastyki; podejmowanie działań twórczych, w których wykorzystane są wiadomości dotyczące formy i struktury dzieła. Uczeń:

1) wykazuje się znajomością dziedzin sztuk plastycznych: malarstwa, rzeźby, grafiki, architektury (łącznie z architekturą wnętrz), rysunku, scenografii, sztuki użytkowej dawnej i współczesnej (w tym rzemiosła artystycznego); rozumie funkcje tych dziedzin i charakteryzuje ich język; rozróżnia sposoby i style wypowiedzi w obrębie dyscyplin; zna współczesne formy wypowiedzi artystycznej, wyłamujące się tradycyjnym klasyfikacjom, jak: happening, performance, asamblaż; sztuka nowych mediów;

2) rozróżnia cechy i rodzaje kompozycji w naturze oraz w sztukach plastycznych (odnajduje je w dziełach mistrzów, a także w tworcach i zjawiskach przyrody); tworzy różnorodne układy kompozycyjne na płaszczyźnie i w przestrzeni (kompozycje otwarte i zamknięte, rytmiczne, symetryczne, statyczne i dynamiczne); ustala właściwe proporcje poszczególnych elementów kompozycyjnych, umiejętnie równoważy kompozycję, wykorzystując kształt i kontrast form;

II. Doskonalenie umiejętności plastycznych – ekspresja twórcza przejawiająca się w działaniach indywidualnych i zespołowych. Uczeń:

6) stosuje różnorodne techniki plastyczne (proste techniki graficzne, rzeźbiarskie, malarskie, elementy obrazowania cyfrowego fotograficznego i z wykorzystaniem wybranych graficznych programów komputerowych).

Nauczysz się

rozpoznawać i charakteryzować twórczość Jana Matejki;

wymieniać najważniejsze dzieła Matejki;

określać miejsce przechowywania najważniejszych dzieł Jana Matejki;

definiować pojęcia: akademizm, batalistyka, symbolika.

Malarstwo historyczne

Malarstwo o tematyce historycznej, chociaż istniało od stuleci w każdym rozwiniętym kręgu kulturowym, szczególnie chętnie podejmowane było w XIX wieku. Do jego rozkwitu w Polsce bez wątpienia przyczynił się artysta Jan Matejko. Ważne wydarzenia z historii naszego kraju portretowali również Artur Grottger, Henryk Siemiradzki i Wojciech Gerson. W czasach, gdy we Francji zafascynowani światłem i kolorem impresjoniści mieli buntować

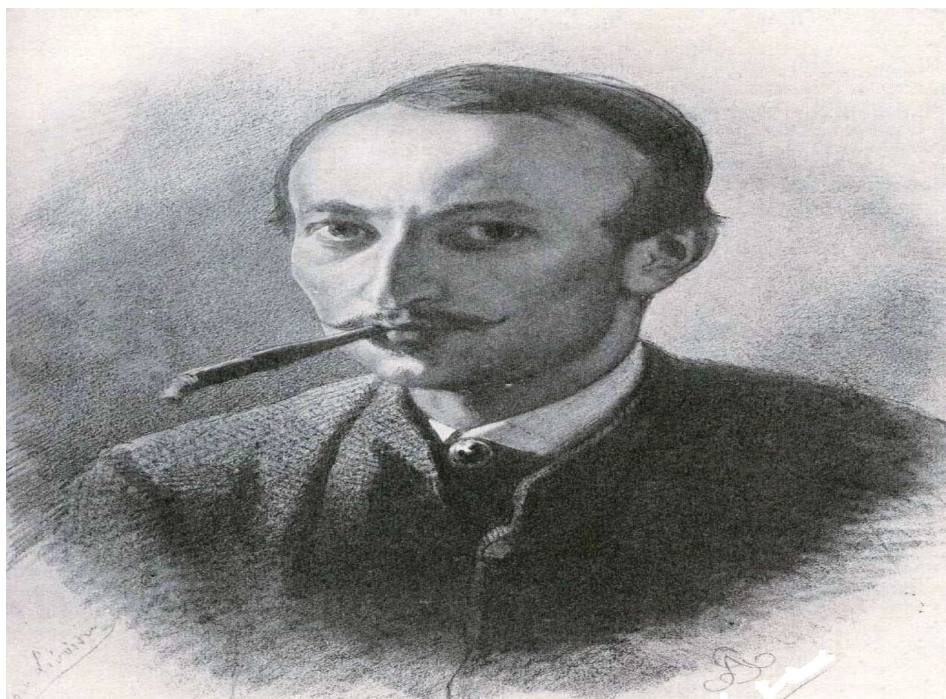
się przeciwko [akademizmowi](#), tworząc podwaliny sztuki nowoczesnej, w Polsce kwitł [romantyzm](#).

Autoportret Matejki został zamówiony 28 marca 1892 przez kolekcjonera i mecenasa sztuki, hrabiego Ignacego Korwin-Milewskiego. Cena została ustalona na 5000 złotych reńskich. Matejko rozpoczął pracę nad obrazem już na początku kwietnia. Wbrew oczekiwaniom zleceniodawcy by obraz przedstawiał Matejkę w postawie stojącej z paletą malarską w ręce, autor zdecydował się na przedstawienie postaci siedzącej w fotelu, z paletą spoczywającą na leżącej z boku księdze historycznej.

Zasób interaktywny dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DTmxww287>

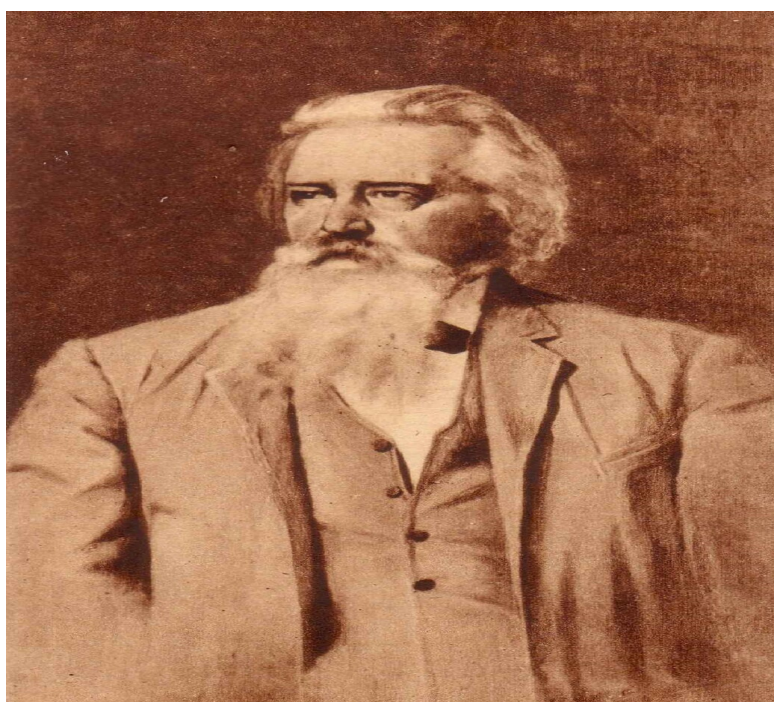
Jan Matejko, „Autoportret”, 1892, Muzeum Narodowe w Warszawie, Polska, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jan_Matejko_-_Autoportret.jpg), domena publiczna

Artur Grottger, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Artur_Grottger_-_Autoportret.jpg), CC BY 3.0

Henryk Siemiradzki, wikimedia.org, CC BY 3.0

Wojciech Gerson, wikimedia.org, CC BY 3.0

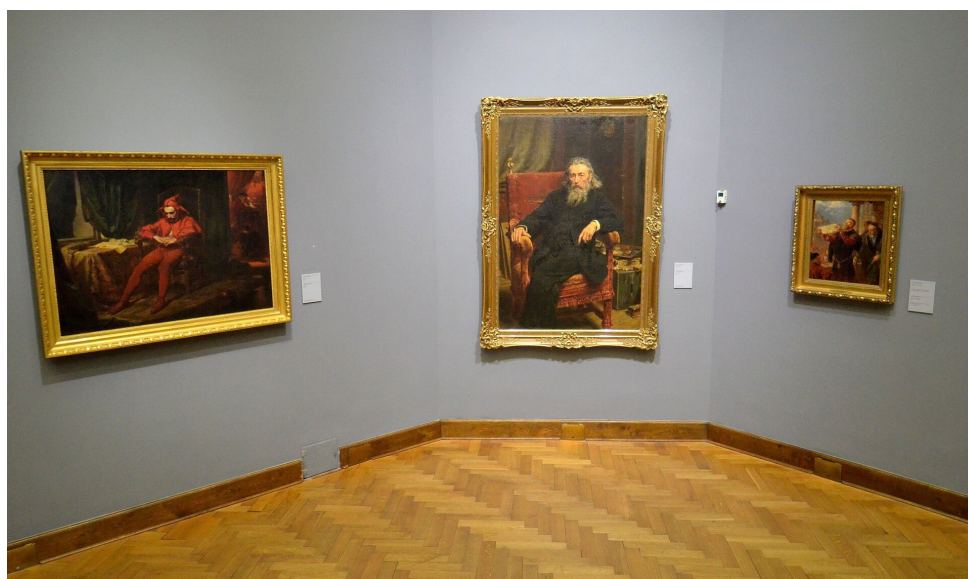
Jan Matejko

Jan Matejko pochodził z rodziny polsko-czeskiej, całe życie pozostał jednak patriotą polskim, który wspierał walki swojego narodu o niepodległość. Już w wieku trzynastu lat rozpoczął naukę w krakowskiej Szkole Sztuk Pięknych. Z malarstwem historycznym zetknął się przebywając na stypendium w Monachium i to prawdopodobnie tam zdecydował, że poświęci mu swoją twórczość. Wielu historyków zarzuca Matejce, że przekłamywał fakty

historyczne, malując osoby, których w danym miejscu, czasie i podczas wybranej sceny historycznej, nie miało prawa być. Dotyczy to np. postaci Hugona Kołłątaja w obrazie *Bitwa pod Racławicami*. Zamierzeniem artysty nie było wyłącznie przedstawianie faktów historycznych, ale także skłanianie do refleksji nad losami Polski, a pozornie błędne osadzenie postaci miało zachęcać do dyskusji.

Grobowiec Jana Matejki na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie, Wikimedia, CC BY 3.0

Sala Matejki Muzeum Narodowe w Warszawie, wikimedia.org, CC BY 3.0

Źródło: online skills.

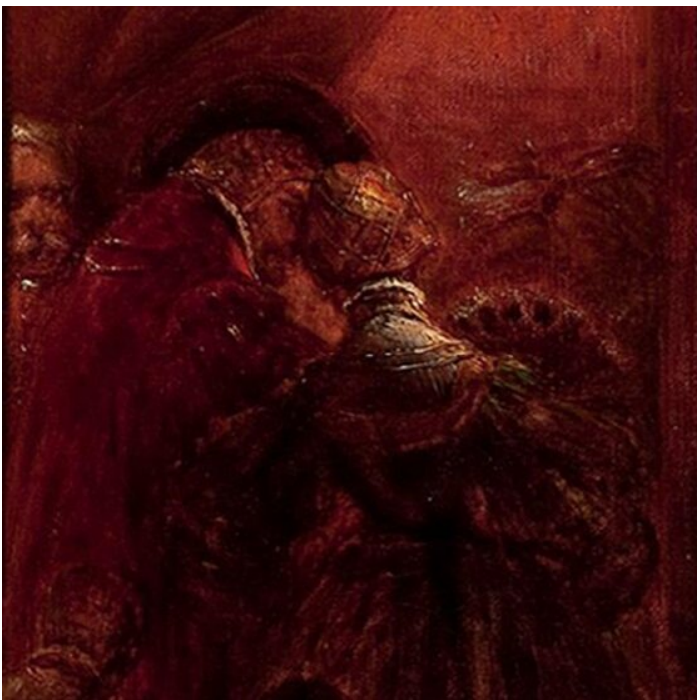
Idee romantyczne, skupiające się wokół świadomości, przynależności narodowej i tożsamości kulturowej, rozbudziły zainteresowanie historią Polski i narodu polskiego. W II połowie XIX wieku tematyka historyczna zyskała szczególną popularność wśród narodów nieposiadających własnego państwa – pomiędzy nimi znajdowali się również Polacy. Tego typu malarstwo miało podtrzymać nadzieje na odzyskanie niepodległości i ducha walki, a także pobudzić tożsamość kulturową narodu w dobie zaborów. Gatunkiem malarstwa historycznego jest batalistyka, czyli obrazy o tematyce bitewnej, przedstawiającej walki.

Stańczyk

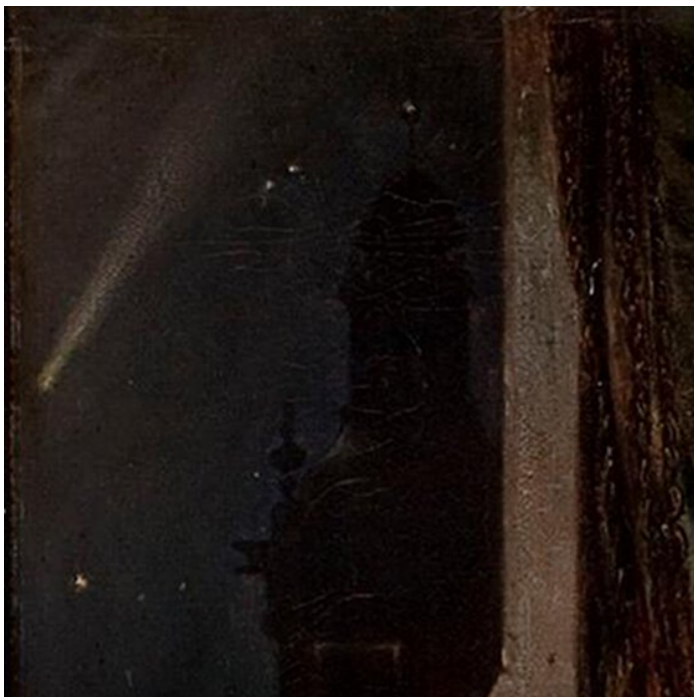

2

3

Jan Matejko, „Stańczyk”, 1862, Muzeum Narodowe w Warszawie, Polska, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jan_Matejko_-_Stanczyk.jpg), domena publiczna

Obraz olejny *Stańczyk* ukazuje nadwornego błazna z dworu króla Zygmunta Starego, który siedzi zrezygnowany po odczytaniu listu obwieszczającego utratę twierdzy Smoleńsk. W tamtych czasach Smoleńsk był fortecą, która strzegła wschodnich granic księstwa polsko-litewskiego, a wraz z jej upadkiem Rosjanie przejęli część ziem polskich. Winą za utratę niepodległości Jan Matejko obarcza władców dawnej Polski, którzy rządili w sposób nieumiejętny i niegospodarny. Stańczyk, przewidując rozwój wydarzeń historycznych, pozostał bezsilny wobec lekkomyślności władców, oddających się przyjemnościom, a nie polityce. Jego zrezygnowanie i smutek odczytujemy z zamyślanej twarzy oraz rozłożonych w geście bezradności rąk. W tle obrazu obserwujemy beztrzęsoko tańczące pary, a za oknem z lewej strony obrazu - wieżę i kometę, symbol zwiastujący zniszczenie Polski.

Bitwa pod Grunwaldem

W centralnej części obrazu, w czerwonym ubraniu, widnieje książę litewski Witold, który wznosi ręce w geście zwycięstwa.

Jan Matejko, „Bitwa pod Grunwaldem”, 1875-1878, Muzeum Narodowe w Warszawie, Polska, wikimedia.org, domena publiczna

Malowany ponad 3 lata najsłynniejszy obraz polskiego artysty mierzy ok. 4x10 metrów. Przedstawia symbolicznie bitwę pod Grunwaldem z 1410 roku, stoczoną pomiędzy siłami polsko-litewskimi, a zakonem krzyżackim w momencie, kiedy szala zwycięstwa przechyliła się na stronę Władysława Jagiełły. Ogromnych rozmiarów płótno wypełnione jest wielością postaci historycznych i bogatą **symboliką**. Zwróć uwagę na sposób przedstawiania postaci na pracach Jana Matejki – cechuje go pewna teatralność, dynamika, spiętrzona kompozycja. Na pierwszy rzut oka widzimy jedynie wielość splecionych, kotłujących się ciał. Artysta celowo zastosował ten zabieg. Chciał, żeby widz stopniowo odczytywał przedstawione sylwetki postaci historycznych i kolejne elementy symbolicznej układanki obrazu.

Hołd Pruski

Na obrazie pojawia się Stańczyk – nadworny błazen, który zastąpił z mądrego dowcipu.

Król Polski Zygmunt I Stary w 1525.

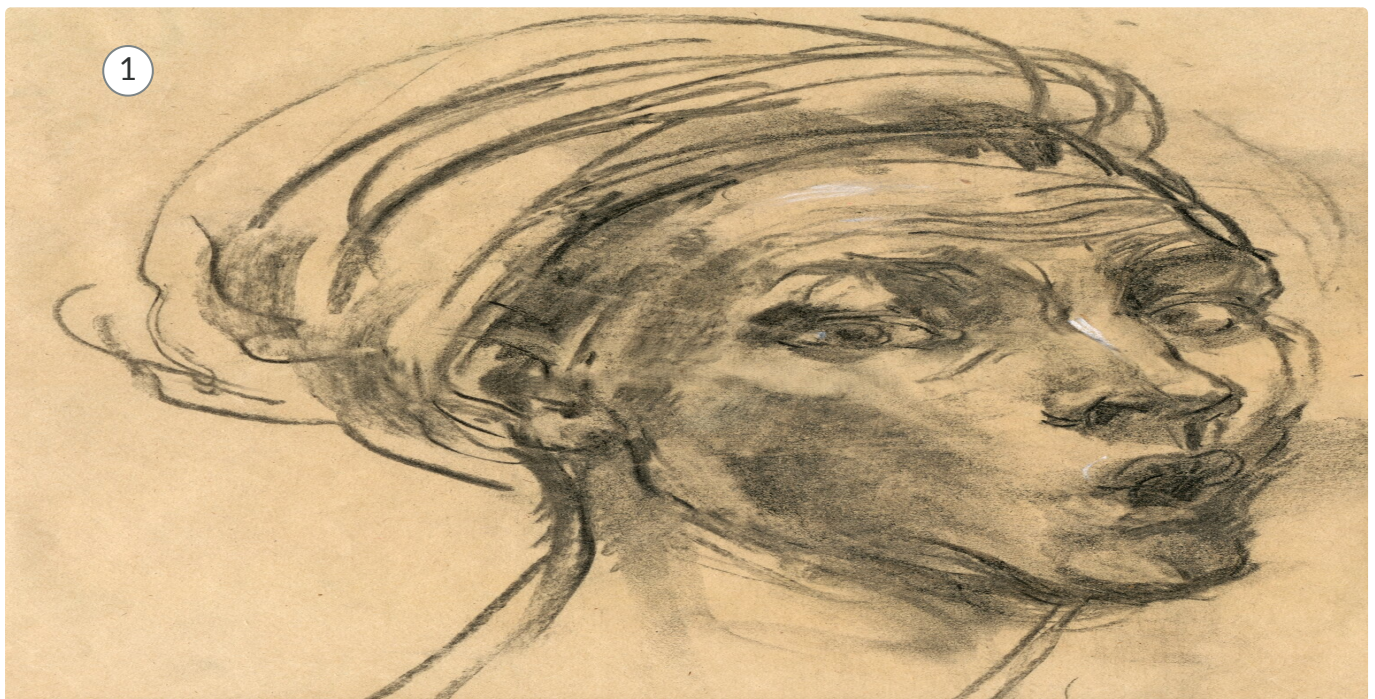
Mistrz Zakonu Krzyżackiego - Albrecht Hohenzolern, składający przysięgę królowi.

Pięcioletni następca tronu - Zygmunt August, bawiący się łańcuchem, który ma być założony Wielkiemu Mistrzowi.

Jan Matejko, „Hołd Pruski” 1879-1882, Muzeum Narodowe w Krakowie, Polska, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jan_Matejko_-_Hołd_Pruski.jpg), domena publiczna

Obraz olejny Jana Matejki o imponujących rozmiarach, ok. 4x8 metra, przedstawia scenę oddania hołdu przez mistrza zakonu krzyżackiego ówczesnemu królowi Polski – Zygmuntowi I Staremu. Hołd pruski był wydarzeniem, które podkreślało wielkość Polski oraz jej zwycięstwo nad Krzyżakami i jest uznawane za ważny punkt w historii. W centrum obrazu Matejko umiejscowił siedzącą w złotej szacie postać króla i klęczącą przed nim w geście uniżonego poddaństwa sylwetkę Albrechta Hohenzollerna. Zygmunt August, dziedzic tronu polskiego, namalowany został jako 5-letni chłopczyk w czerwonej sukience.

Szkic

To właśnie proces szkicowania prowadzi do opanowania warsztatu rysunkowego.

Przez całe swoje życie Jan Matejko nie rozstawał się ze szkicownikiem, w którym zapisywał w postaci szybkich rysunków układy ciał, twarze, ubiory, gesty, detale. Swoje zeszyty ze szkicami nazywał *Skarbczykami* – były to zbiory **motywów**, które potem przenosił farbą olejną na płótno. Inspirowały go do tworzenia wielopiętrowych, niezwykle złożonych i skomplikowanych kompozycji.

Jan Matejko, szkic „Sobieski pod Wiedniem”, ok. 1880, desa.art.pl, domena publiczna

Jan Matejko, szkic Zygmunta Augusta, 1866, ciekawostkihistoryczne.pl, domena publiczna

Zadania

Ćwiczenie 1

Jaka jest główna tematyka obrazów Jana Matejki?

☐ scena rodzajowa

☐ martwa natura

☐ historyczna

Ćwiczenie 2

Źródło: online skills.

Zobacz także

Inna wersja zadania

Źródło: online skills, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 3

Przyporządkuj definicje do podanych określeń.

Symbolika

ukryte znaczenie.

Malarstwo historyczne

malarstwo przedstawiające sceny z historii.

Batalistyka

malarstwo o tematyce wojennej, obrazujące bitwy i pole walki.

Motyw

powtarzający się element w kompozycji dzieła sztuki, wątek, postać lub idea.

Źródło: online skills.

Zobacz także

Inna wersja zadania

Ćwiczenie 4

Przyporządkuj definicje do podanych określeń.

Malarstwo historyczne -

Batalistyka -

Symbolika -

Motyw -

powtarzający się element w kompozycji dzieła sztuki, wątek, postać lub idea.

malarstwo przedstawiające sceny z historii.

powtarzający się element w kompozycji dzieła sztuki, wątek, postać lub idea.

malarstwo o tematyce wojennej, obrazujące bitwy i pole walki.

malarstwo o tematyce wojennej, obrazujące bitwy i pole walki.

malarstwo przedstawiające sceny z historii.

ukryte znacznie.

ukryte znacznie.

Zródło: online skills, licencja: CC BY 3.0.

Jan Matejko, „Stańczyk”, 1862, Muzeum Narodowe w Warszawie, Polska, domena publiczna

Ćwiczenie 5

Jaką funkcję na dworze króla Zygmunta I Starego pełnił Stańczyk, który przeszedł do historii i kultury jako postać o mądrym dowcipie i wielkim rozsądku?

☐ Doradcy królewskiego

☐ Ochmistrza

☐ Błazna

Źródło: online skills.

Jan Matejko, „Hołd Pruski” 1879-1882, Muzeum Narodowe w Krakowie, Polska, wikimedia.org, domena publiczna

Ćwiczenie 6

Które postaci zostały przedstawione na obrazie *Hołd pruski* Jana Matejki?

☐ Zygmunt III Waza, Witold

☐ Albrecht Hohenzollern

☐ Zygmunt I Stary, Zygmunt August

Źródło: online skills.

Ćwiczenie 7

Jak swoje zeszyty ze szkicami nazywał Jan Matejko?

☐ Skarbczyki

☐ Skarbownica

☐ Skarby

Źródło: online skills.

Ćwiczenie 8

Czyj wizerunek został umieszczony na poniższym szkicu? Wskaż prawidłową odpowiedź.

☐ Kazimierz Wielki

☐ Stanisław August Poniatowski

☐ Zygmunt August

Polecenie 1

Zapoznałeś się z twórczością Jana Matejki. Jakie odczucia towarzyszą Ci, gdy patrzysz na jego obrazy? Wykonaj swój własny szkicownik. Przygotuj kilka czystych kartek do rysowania oraz ołówki lub węgiel. Poświęć kilkanaście minut na uważną obserwację: wybranej postaci, przedmiotu, rośliny i zwierzęcia. Następnie postaraj się je naszkicować.

Źródło: ViliusL.

Słownik pojęć

Akademizm

kierunek polegający na bezkrytycznym naśladowaniu klasycznych wzorów w literaturze i sztuce.

Batalistyka

twórczość poświęcona tematyce wojennej, przedstawiającej pola walki, bitwy. Jest odmianą malarstwa historycznego.

Dyskusja

wymiana poglądów, umożliwiającą wysunięcie wspólnych wniosków; polemika.

Romantyzm

epoka artystyczna w Europie z początku XIX w., odwołująca się do uczuć, natury, ludowości, egzotyki i fantastyki oraz wprowadzająca idee patriotyczne.

Motyw

powtarzający się element w kompozycji dzieła sztuki, wątek, postać lub idea.

Symbolika

w sztukach plastycznych jest to nawiązanie do ukrytego znaczenia jakiegoś przedmiotu, np. rękawica to symbol rzuconego wyzwania, rozłożone ręce to symbol bezradności, itd.

Źródło:

sjp.pwn.pl/

Galeria dzieł sztuki

Jan Matejko, „Stańczyk” 1862, Muzeum Narodowe w Warszawie, Polska, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Staniec.jpg), domena publiczna

Jan Matejko, „Bitwa pod Grunwaldem”, 1875-1878, Muzeum Narodowe w Warszawie, Polska, [Wikiemdia](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Bitwa_pod_Grunwaldem.jpg), domena publiczna

Jan Matejko, „Hołd Pruski” 1879-1882, Muzeum Narodowe w Krakowie, Polska, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hołd_Pruski.jpg), domena publiczna

Jan Matejko, „Autoportret”, 1892, Muzeum Narodowe w Warszawie, Polska, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jan_Matejko_-_Autoportret.jpg), domena publiczna

Źródło: [online skills](https://online-skills.com/).

Jan Matejko, szkic „Sobieski pod Wiedniem”, ok. 1880, desa.art.pl, domena publiczna

Jan Matejko, szkic Zygmunta Augusta, 1866, ciekawostkihistoryczne.pl, domena publiczna

Bibliografia

Jarosław Krawczyk, *Matejko i historia*, Instytut Sztuki PAN, Warszawa 1990.

Marek Henryk Słoczyński, *Matejko*, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 2000.

Mieczysław Treter, *Matejko: Osobowość artysty, twórczość, forma i styl*, Książnica Atlas, Lwów 1939.

Stanisława Serafińska, *Jan Matejko: Wspomnienia rodzinne*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1958.